

De sociale balans gewaardeerd en gecorrigeerd

Steunpunt WAV en VIONA SSA – De arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarreeks 2000, Deel III: De Sociale Balans, een sectoraal-regionale analyse.

In de sociale balansen brengen ondernemingen verslag uit over de aard en de evolutie van de werkgelegenheid, over de effecten van de diverse werkgelegenheidsbevorderende maatregelen en over de inspanningen inzake opleiding en vorming. Het eerste deel van dit artikel behandelt de werkgelegenheidsevolutie in België tussen 1998 en 1999 en is gebaseerd op de analyse van een constant staal van sociale balansen, uitgevoerd door de Nationale Bank van België. In een tweede deel van dit artikel bespreken we de methodologie die het Steunpunt WAV ontwikkelde om op basis van de sociale balansgegevens ook uitspraken te kunnen doen over de totale loontrekkende werkgelegenheid in België en de gewesten. Tot slot staan we even stil bij enkele van de voornaamste analyseresultaten van deze WAV-raming van de sociale balansen in 1997.

Werkgelegenheidsevolutie in 1999¹

De onderstaande bespreking is gebaseerd op een analyse van de Nationale Bank van België, waarin de werkgelegenheidsevolutie in België besproken wordt aan de hand van een constant staal van sociale balansen voor 1998 en 1999. Bovendien maakt de Nationale Bank een koppeling van deze gegevens met de financiële gegevens uit de jaarrekeningen.

De sociale balans getuigt van een krachtige groei van de werkgelegenheid in de Belgische ondernemingen in 1999 ten opzichte van 1998, namelijk gemiddeld met circa 25 000 eenheden of 2,3%. Deze werkgelegenheidsgroei is voor ongeveer 60% toe

te schrijven aan de stijging van het aantal deeltijdwerkers, dat meer bepaald met 6,2% omhooggegaan is, terwijl de toename van het aantal voltijdbanen gematigder is gebleven, met name 1,3%. De werkgelegenheidsgroei was bijzonder krachtig in de bedrijfstakken vastgoed en diensten aan ondernemingen, openbaar bestuur (meer dan 6%) en in de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (iets meer dan 4%). Als gevolg van de verdere groei van de deeltijdarbeid, nam de in voltijdse equivalenten (VTE) uitgedrukte werkgelegenheid minder snel toe dan het aantal werknemers, namelijk met 2,1% tegen 2,3%.

Een gematigde groei van de loonkosten blijkt gunstig te zijn voor de werkgelegenheidsgroei, zoals wordt aangetoond door de krachtige toename van de werkgelegenheid in de Belgische ondernemingen waar de stijging van deze kosten per VTE van 1998 op 1999 lager was dan 1,1% (of zelfs negatief): er werden 20 000 extra banen gecreëerd, wat een toename van het personeelsbestand met 4,8% en 80% van het totale aantal nieuwe banen vertegenwoordigde. De werkgelegenheidsgroei viel daarentegen lager uit naarmate de stijging van de personeelskosten per VTE groter was.

Het werkgelegenheidsscheppend vermogen van de ondernemingen hangt ook af van hun econo-

mische situatie. Hoe hoger hun rentabiliteit, hoe meer nieuwe banen ze kunnen creëren. Zo hebben de Belgische ondernemingen met een negatieve rentabiliteit hun personeelsbestand verminderd met 0,4%. In de ondernemingen met een rentabiliteitsratio tussen 0 en 12%, dit is ongeveer 40% van de ondernemingen, is het aantal ingeschreven werknemers gemiddeld met 1,7% gestegen. De ondernemingen met een zeer hoge rentabiliteit (boven 18%) waren goed voor circa 10 000 nieuwe banen op een totaal van 17 000 door de ondernemingen gecreëerde arbeidsplaatsen waarvoor een rentabiliteitsratio kon worden berekend. Dat komt neer op een gemiddelde toename van hun personeelsbestand met bijna 5%.

Nieuwe arbeidsmarktstatistiek in de gewesten

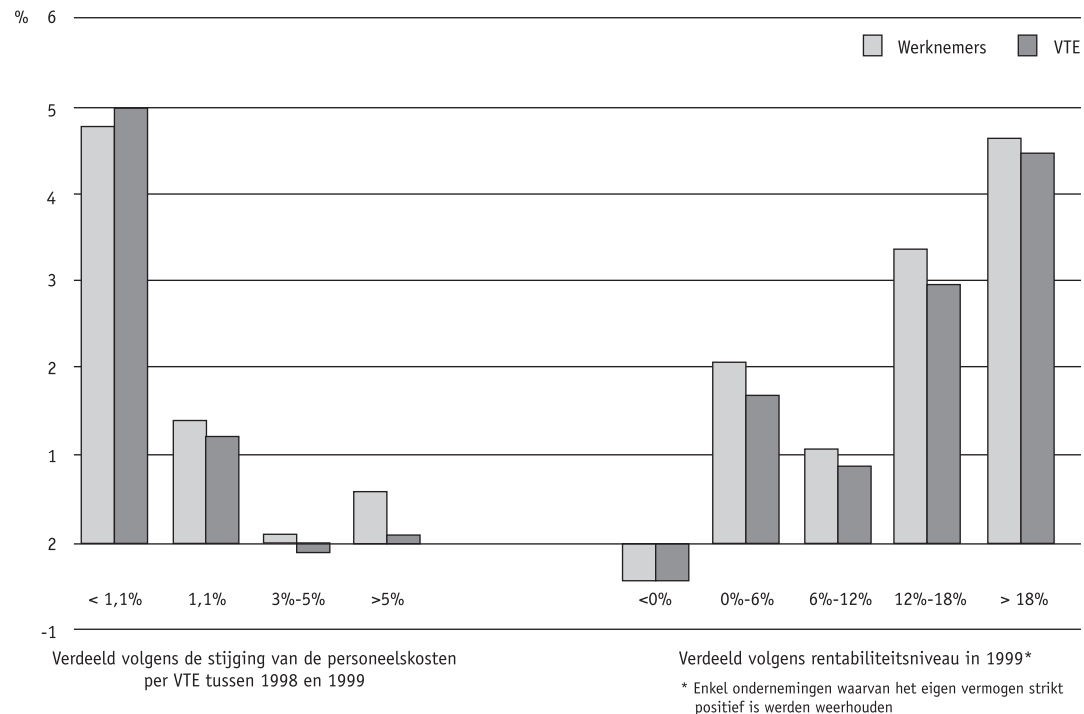
Om op basis van de sociale balansen uitspraken te kunnen doen over de *totale* loontrekkende werk-

gelegenheid in België en de *gewesten* ontwikkelde het Steunpunt WAV een methodologie met het oog op een herweging van de sociale balansgegevens (WAV-raming van de Sociale Balansen).² Het basisbestand dekt immers niet de volledige werkgelegenheid en stemt niet steeds overeen met de reële spreiding van de werkgelegenheid in de drie gewesten. Daarom corrigeren we het socialebalansbestand met als referentie de loontrekkende werkgelegenheid zoals gemeten in de gedecentraliseerde RSZ-statistiek. Hierbij gaan we er van uit dat de kenmerken van de werknemers die wel in de sociale balansen voorkomen representatief zijn voor de ontbrekende werknemers.

Uit figuur 2 blijkt duidelijk waar de ontbrekende ondernemingen en werknemers gesitueerd zijn. Naar *hoofdsector* is de quataire sector het sterkst ondervertegenwoordigd in de sociale balansen. Dit volgt onder meer uit het feit dat er geen verplichting bestaat om het statutair personeel op te nemen in de sociale balans. Daarnaast ontbreken er ook

Figuur 1.

Gemiddeld werkgelegenheidsverloop tussen 1998 en 1999 (veranderingspercentages)

Bron: Sociale Balansen NBB

heel wat werknemers uit de social profit aangezien vzw's met minder dan 100 werknemers niet verplicht zijn om een sociale balans in te dienen.³ Naar *ondernemingsgrootte* zijn het de werknemers uit zowel de allerkleinste als uit de grootste ondernemingen die het sterkst ondervertegenwoordigd zijn. Het beperkte bereik bij de grootste ondernemingen is volledig te wijten aan de quasi afwezigheid van enkele publieke diensten in de sociale balansen, zoals het openbaar bestuur en het onderwijs. De afwijking bij de allerkleinste ondernemingen is daarentegen eerder een gevolg van de uitsluiting uit de sociale balansen van werkgevers zonder rechtspersoonlijkheid en van kleine vzw's. Door de socialebalansgegevens te extrapoleren tot op het niveau van de RSZ-statistiek maken we een raming van de ontbrekende ondernemingen en werknemerscategorieën.

Tot slot stellen we ook vast dat de maatschappelijke zetel als *regionaal verdeelcriterium* in de sociale balansen sterk afwijkt van de reële verdeling van de werkgelegenheid over de gewesten: terwijl heel wat ondernemingen hun maatschappelijke zetel in

het Brussels Hoofdstedelijk Gewest plaatsen, vindt de uitoefening van de economische activiteit zelf vaak in een ander gewest plaats. Om te komen tot een correctere weerspiegeling van de regionale verdeling van de werkgelegenheid voeren we een overdracht door van gegevens tussen de verschillende gewesten.

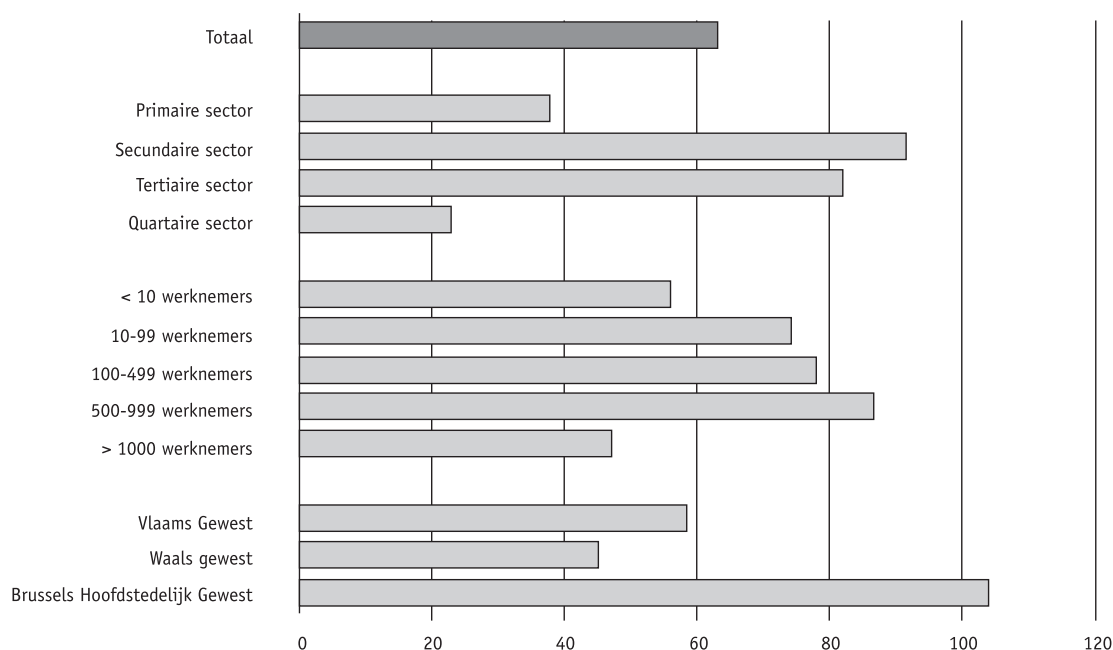
Voornaamste analysesresultaten 1997

Dankzij de WAV-raming van de sociale balansen kunnen we een uitspraak doen over het *geheel* van de loontrekkende werkgelegenheid in België en de *gewesten*. Voorlopig werd deze methodologie enkel toegepast op de sociale balansen van 1997. Hieronder lichten we kort de voornaamste analysesresultaten toe.⁴

De *primaire sector* (land- en tuinbouw) profileert zich als een vrij instabiele sector, met een groot aandeel van tijdelijke arbeid en een aanzienlijke re-allootatie of herziening van contracten. Hoewel de kansen voor laaggeschoolden om in te stromen in

Figuur 2.

Sociale balansen en RSZ: dekingsgraad naar hoofdsector, ondernemingsgrootte en regio (België, 1997)

Bron: RSZ, RSZPPO, Sociale Balansen NBB (Bewerking Steunpunt WAV)

de primaire sector relatief hoog liggen, laat dit toch vermoeden dat de werknemers hier vaak in een precair statuut terechtkomen. Bovendien is het formele opleidingscircuit in ondernemingen uit de primaire sector bijna onbestaande.

In de *secundaire sector* (industrie, inclusief bouw en nutsbedrijven) springt ten eerste het beperkte aandeel van deeltijdarbeid in het oog. Dit is meteen ook een belangrijke verklaring voor de hoge gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur per werknemer. Ten tweede valt ook het relatief beperkte contractverloop op in de secundaire sector. Van 100 contracten op 30 juni 1996 wordt nog niet de helft herzien in de loop van 1997. Enkel in de bouwrijverheid en de voedingsnijverheid ligt het contractverloop boven de 60%. Met betrekking tot de bedrijfsopleidingen blijkt dat meer dan een kwart van de werknemers uit de secundaire sector betrokken wordt bij een opleiding georganiseerd door de werkgever. Het gemiddeld aantal uur opleiding dat een werknemer per jaar volgt ligt bovendien heel wat hoger in de secundaire sector dan elders.

In de *tertiaire sector* (commerciële diensten) is de contractdynamiek erg hoog (103,8%). Vooral in de sectoren horeca, kleinhandel en zakelijke dienstverlening worden er heel wat (tijdelijke) arbeidscontracten herzien in de loop van één jaar. Het zijn ook net deze sectoren waar de instroom vanuit het lager onderwijs het grootst is. Dit wil zeggen dat heel wat van de nieuwe contracten die in de commerciële diensten naar laaggeschoolden gaan slechts van korte duur zijn. Desondanks is het aandeel van tijdelijke arbeid eerder laag in de tertiaire sector. Met uitzondering van de kleinhandel wordt er vooral weinig beroep gedaan op uitzendkrachten. Slechts één vijfde van alle werknemers uit de commerciële diensten kreeg in de loop van 1997 een bedrijfsopleiding. Het zijn echter vooral de vrouwelijke werknemers die minder dan gemiddeld opgeleid worden.

In de *quartaire sector* (publieke diensten) werken maar liefst 4 op 10 werknemers deeltijds. Logischerwijze ligt ook de gemiddelde jaarlijkse arbeidsduur in de publieke diensten vrij laag. Toch

Tabel 1.
Basisindicatoren naar hoofdsector (Vlaams Gewest, 1997)

	Primaire sector	Secundaire sector	Tertiaire sector	Quartaire sector	Totaal
Werknemers 30 juni 1997 (n)	26 049	570 681	668 468	571 764	1 836 963
Tijdelijke arbeid ³ (%)	14,2	8,1	8,5	12,4	9,7
– Waarvan tijdelijk dienstverband (%)	6,1	4,0	4,7	11,3	6,6
– Waarvan uitzendkrachten (%)	8,0	4,0	3,8	1,1	3,1
Werknemers in bedrijfsopleiding ³ (%)	2,2	27,2	21,1	33,5	26,8
Contractverloop ^{1,3} (%)	184,1	47,8	103,8	75,5	77,4
Instroom lager onderwijs ^{2,3} (%)	31,1	25,9	27,3	20,1	24,9
Deeltijdarbeid (%)	30,9	5,5	30,3	41,3	26,0
Gemiddeld jaarlijkse arbeidsduur per werknemer	1 264 uur	1 512 uur	1 381 uur	1 297 uur	1 393 uur
– Per voltijdse werknemers	1 493 uur	1 547 uur	1 652 uur	1 545 uur	1 582 uur
– Per deeltijdse werknemer	752 uur	908 uur	756 uur	943 uur	858 uur

¹ Het contractverloop is gelijk aan de verhouding tussen de som van alle afgesloten en stopgezette contracten enerzijds en het totaal aantal contracten of werknemers op 30 juni 1996.

² De instroom lager onderwijs is gelijk aan de verhouding tussen het aantal afgesloten contracten bestemd voor werknemers met maximaal een diploma lager onderwijs en het totaal aantal afgesloten contracten.

³ Zonder de sector selectie en terbeschikkingstelling van personeel.

Bron: WAV-raming Sociale Balansen NBB, RSZ

ligt het gemiddeld aantal gepresteerde uren voor deeltijdse werknemers er hoger dan elders. Naast deeltijdarbeid is ook tijdelijke arbeid sterk ingeburgerd in de quataire sector. Er worden vooral heel wat werknemers aangeworven in een tijdelijk dienstverband, terwijl het gebruik van uitzendkrachten nog bijna onbestaande is in de publieke diensten. Het personeel uit de publieke dienstensector heeft een grote kans om opgeleid te worden: één op drie van alle werknemers was in 1997 betrokken bij een bedrijfsopleiding. Een opgeleide werknemer geniet er gemiddeld wel slechts een beperkt aantal uren opleiding per jaar.

*Wim Herremans
Steunpunt WAV*

Noten

1. Deze paragraaf is volledig gebaseerd op het artikel 'De sociale balans in 1999' uit het Economisch Tijdschrift van november 2000, Jaargang 6, Nationale Bank van België, p. 33-61.
2. Bijkomende informatie over de 'WAV-raming van de Sociale Balansen' vindt u in De Arbeidsmarkt in Vlaanderen, Deel 3: de Sociale Balansen, een sectoraal-regionale analyse van de Jaarreks 2000, Steunpunt WAV.
3. Vanaf 1998 geldt dit enkel nog voor vzw's met minder dan 20 werknemers.
4. Bijkomende analyses vindt u in De Arbeidsmarkt in Vlaanderen, Deel 3: de Sociale Balansen, een sectoraal-regionale analyse van de Jaarreks 2000, Steunpunt WAV.